

Gyarmathy Éva

Az Aktivitás Mátrix rendszere

A tanítás és fejlesztés közös rendszere

A tevékenységeken keresztül történő komplex tanítás és fejlesztés gyakorlatához egy használható keretrendszerre van szükség. Ehhez Bloom (1956) és Gardner (1983) modellje megfelelő háttérrel bír.

Bloom (1956) taxonómiája kognitív szintek sorozata az egyszerűtől a bonyolultabb felé haladóan. Segíti megérteni a tanulás egymásra épülő aspektusait, és az ennek megfelelő fejlesztés és tanítás felépítését. Gardner (1983), akinek „többszörös intelligencia” modelljét számos, sok tekintetben jogos kritika érte, tulajdonképpen a legfontosabb képességterületeket írta le. Ezekre a területekre építhet a tanítás, és ezeket kell figyelembe vevő a fejlesztés.

A tanulás és gondolkodás szintjei

Bloom első két szintje a tapasztalat:

1. Megismerés
2. Megértés

Ezek a szintek a gondolkodás „kisgyerek” szintjei. A tudás által még nem korlátozott megismerés és megértés. A jellemző tevékenység a szabad kalandozás. Az érdeklődés felkeltésére alkalmas, mert nincsen még értékelés, hiszen a lényege a keresés, észlelés, kipróbálás, a tapasztalat által történő megértés. Az értékelés keltette feszültség nélkül nagyobb bátorságot kap a felfedezésre a tanuló.

Ez a tanulás a legjellemzőbb a kisgyerekekre nagyjából nyolcéves korig. Minden tanulás és fejlesztés ezen a szinten is kell kezdődjön, mert egy új területre „kisgyerekként” érkezünk. Ha a tanuló már túl van ezen, akkor automatikusan keresi a következő szintet. Tevékenysége ekkor meghaladja az első két szintet.

Bloom második két szintje a tudás tudatosodását, elmélyítését teszi lehetővé. Ehhez segít hozzá a magasabb szintű tevékenység:

3. Alkalmazás
4. Elemzés

Ezeken a szinteken már megjelenik az értékelés. Van már jó és rossz megoldás. A szabályok alkalmazása és az anyag elemzése lehetővé teszi a módszerességet, az anyag feldolgozását.

Az iskolai tanulás jellegzetes szintje ez, amelyben nagy szerepe van a gyakorlásnak. Ilyenkor már kategóriákban, összefüggésekben történik a gondolkodás. Elegendő gyakorlás, a szabályok alkalmazása eljuttathat a magasabb kognitív feldolgozáshoz.

Akik elég gyakorlatot szereztek valamely területen, képesek egy magasabb szintre helyezni tudásukat. Az alkotó gondolkodásban az összefüggések elszakadnak a tárgytól, és már elvonatkoztatásra képes az egyén. Erre a szintre az iskolai oktatás ritkán juttat el, és nem is feltétlenül feladata.

5. Szintézis
6. Értékelés

Ez a kognitív szint már a tehetség gondozás szintje. Természetesen minél inkább megjelenik az iskolai oktatásban a magasabb kognitív működés, annál inkább megjelenik a tehetség gondozás is.

A tizenéves kor érett gondolkodására jellemző kognitív szintek ezek. Az alkotás akkor lehetséges, ha a konkrétól elszakadva új keretekbe tudja helyezni az ismereteket a tanuló. A kritikai gondolkodás, amikor a többféle megközelítést és lehetőséget mérlegelve képes az ember új szempontok szerint újrendezni a tudását, a kiemelkedő szellemi teljesítményekre lehetőséget adó gondolkodás.

Képességterületek a tanulásban

Ha mindezeket a szinteket megtöltjük a különböző képességterületekkel, olyan tevékenység mátrix jön létre, amely alkalmas

- az egyén tevékenységformáinak és területeinek feltérképezésére,
- a tanító és fejlesztő tevékenységek meghatározására.

Bármely tevékenység besorolható a mátrixba, bár a legtöbb tevékenység mindjárt több helyre is illő lehet. A tevékenység mélysége a táblázatban jobbra és lefelé növekszik, a kognitív szint egyre magasabb, a tevékenységterület egyre elvontabb lesz.

A komplex tanítás és fejlesztés háttérét adó keretrendszer mátrixa

tevékenység	Szabad exploráció		Tudatos tanulás		Alkotó gondolkodás	
terület	Megismerés	Megértés	Alkalmazás	Elemzés	Szintézis	Értékelés
mozgásos						
zenei						
téri-vizuális						
nyelvi						
logikai						
társas						
önreflexív						

Egy-egy képességterület adott feldolgozási csatornák köré szerveződő tevékenységek csoportja. A gondolkodás fejlődését és minőségét meghatározza, mennyire sikerül az életkornak, tanulási fázisnak és az egyéni adottságoknak megfelelő területeket használni a tanulásban, a kognitív működések kialakításában.

A kisgyerekek elsősorban szenzo-motoros szinten tudnak jól tanulni, vagyis a motoros, auditív és vizuális megközelítés kell legyen a vezető a tanulásukban és fejlesztésükben amellet, hogy a többi modalításban is dolgoznak.

Nyolc éves kortól a nyelvi és logikai megközelítés kerül előtérbe, mert ezekre épül a tudatos ismeretszerzés. A társas és önálló tanulás minden életkorban segíti a gondolkodás fejlődését és a tanulást Jellemzően a tizenéves kortól rendkívül hatékony és szükséges a kiemelkedő teljesítmények eléréséhez.

Hivatkozott szakirodalom

Bloom, B. S. (1956) *Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals*. Longman Publishing Group, White Plains.

Gardner, H. (1983) *Frames of mind: The theory of multiple intelligences*. Basic Books, New York.

Gyarmathy Éva (2012) *Diszlexia a digitális korszakban*. Műszaki Könyvkiadó, Budapest.